

סקירת מגמות מדיניות בנושא רישוי נשק פרטי בישראל לאורך השנים

ד"ר שחף זמיר, המכון לחירות ואחריות, אוניברסיטת רייכמן

פברואר 2024

רקע

הזכות לנשיאת נשק בישראל אינה זכות מוקנית בדומה לרוב המדינות המערביות בעולם (למעט ארה"ב ושווייץ). כדי לשאת נשק בישראל, יש צורך בהנפקת רישיון כלי ירייה לפי חוק כלי הירייה, תש"ט-1949. הליך הרישוי צריך לאזן בין הזכות לשאת נשק לבין האינטרס לשמור על שלום הציבור.¹

קיימת הבחנה בין רישוי כלי נשק פרטיים לכלי נשק ארגוניים. רישוי כלי נשק פרטיים נוגע להליך הרישוי המפורט תחת חוק כלי הירייה ונמצא באחריות אגף רישוי כלי ירייה במשרד לביטחון לאומי (לשעבר ביטחון פנים). המסמך יעסוק בעיקר ברישוי כלי נשק פרטיים מאחר והשינויים במדיניות הרישוי מאז פרוץ המלחמה באוקטובר 2023 נעשו בעיקר סביבו.

רישוי כלי נשק ארגוניים פירושו רישוי וחלוקת נשק באמצעות חברות אבטחה למאבטחים המועסקים על ידם וכן וליישובים, מפעלים ומשרדי ממשלה מסוימים. בנוסף לכך, ישנם גם כלי נשק שנמצאים ברשות ואחריות גופי הביטחון לרבות צה"ל, המשטרה, שב"ס ומשמר הכנסת. חלק מהנשק שמועבר ליישובים במסגרת הקמת/ציוד כיתות כוננות הוא נשק ארגוני ובחלקו צבאי. נוסף לכלי הנשק ברישיון מצויים בישראל כמויות לא ידועות של כלי נשק בלתי חוקיים, בין אם כתוצאה מהברחות מחוץ לגבולות המדינה ובין אם כתוצאה מגניבות, מכירת נשקים לא מפוקחת או כתוצאה מפקיעת תוקף הרישיון ואי הפקדתו.

קבלת רישיון כלי נשק פרטי לפי חוק כלי הירייה, תש"ט-1949², כרוכה בעמידה בתנאי הסף המינימליים וכן עמידה באחת מהעילות/קריטריונים (להלן: תבחינים). התבחינים ותנאי הסף מתעדכנים על ידי השר לביטחון פנים באמצעות תקנות והוראות או נהלים. בין תנאי הסף לקבלת הרישיון כלולים גיל מינימלי, תושבות קבע בישראל, שליטה בשפה העברית, אישור משטרה, הצהרת בריאות וביצוע הכשרה. בין התבחינים לפיהם ניתן להגיש בקשה כלולים

¹ מבקר המדינה, רישוי כלי ירייה והפיקוח על החזקתם. דו"ח שנתי 64 לשנת 2013 ולשנת הכספים 2012.

² <https://www.mevaker.gov.il/sites/DigitalLibrary/Pages/Reports/768-11.aspx>. 13.05.2014

² חוק כלי הירייה, התש"ט-1949. <https://www.nevo.co.il/law/html/law00/72225.htm>

זכאות לפי מקום מגורים, מקום עבודה או לימודים, שירות בכוחות הביטחון או המשטרה, שירות בכבאות או בכוחות ההצלה (לרבות מד"א, זק"א ואיחוד הצלה), עיסוק במקצועות מסוימים למשל חקלאות, מורה דרך, וטרינר, צייד, ספורטאי יורה ומדביר. הרישיון ניתן לשלוש שנים ולאחר מכן יש לחדשו. כאשר העמידה בתנאי הסף והתבחינים חדלים מלהתקיים, על פקיד הרישוי לבטל את הרישיון. סיבות נוספות לביטול רישיון הן הודעה ממשטרת ישראל או ממשרד הבריאות, צווי בית משפט, או פקיעת תוקף הרישיון. בנוסף הודעה של משרד הרווחה לאגף לרישוי כלי ירייה בדבר מסוכנות אדם המחזיק ברישיון פרטי יכולה להביא גם היא לביטול הרישיון.

תהליך הרישוי כולל הגשת בקשה לאגף רישוי כלי ירייה; בדיקת העמידה בתנאי הסף ובתבחינים על ידי פקיד רישוי; בדיקת הבקשה מול המשטרה שמנפיקה חוות דעת לגבי מסוכנותם של המבקשים או המבקשים לחדש רישיון. חוות הדעת מתבססת על בחינת המידע הקיים בידי המשטרה במרשם הפלילי/המשטרתי ונקבעת על פי אמות מידת שונות בתוך כך עבר פלילי או חומרת עבירות, סטטוס תיקים פליליים, מידע מודיעיני בדבר מסוכנות ועוד.³ בדיקת הבקשה מול משרד הבריאות האחראי למתן חוות דעת בדבר כשירותו לרבות הנפשית של מגיש הבקשה; ריאיון אישי מול פקיד רישוי באגף לרישוי כלי ירייה; במידה ועומד בתנאים מקבל המבקש אישור מותנה למשך חצי שנה; בזמן זה נדרש המבקש לשלם את אגרת הרישוי, לרכוש כלי ירייה לפי התנאים המפורטים בחוק ולבצע הכשרה במקום מוסדר; אם המבקש עשה את המפורט בשלב הקודם הוא יקבל רישיון אם לא האישור המותנה יפקע והבקשה תבוטל.

עיקר השינויים בהליך הרישוי לאחר ה-7 באוקטובר 2023

השינויים העיקריים לאחר מתקפת ה-7 באוקטובר התקבלו בסדרה של תקנות מעודכנות⁴ ובשינוי בנהלים וביישום ההליך. יש לציין כי האגף לרישוי כלי ירייה והמשרד לביטחון לאומי החלו לעבוד ולקדם את השינויים עוד לפני מתקפת ה-7 באוקטובר במהלך 2023. הם כוללים:

³ משטרת ישראל, אגף חקירות ומודיעין. נוהל אמות המידה לעניין המלצות המשטרה בנושא רישוי כלי ירייה. https://www.police.gov.il/menifa/05.300.24.01_2.pdf 5.10.2021

⁴ תקנות כלי הירייה (תנאי סף ותבחינים לקבלת רישיון פרטי לכלי ירייה והוראות נוספות), תשפ"ד-2023. ק"ת 10832. https://www-nevo-co-il.eu1.proxy.openathens.net/law_html/law06/tak-10832.pdf

תקנות כלי הירייה (תוקפם של רישיונות) (הוראת שעה) (מס' 2), תשפ"ד-2024. ק"ת מס' 11124. https://www-nevo-co-il.eu1.proxy.openathens.net/law_html/law06/tak-11124.pdf

תקנות כלי הירייה (תוקפם של רישיונות) (הוראת שעה), תשפ"ד-2023. ק"ת מס' 10853. https://www-nevo-co-il.eu1.proxy.openathens.net/law_html/law06/tak-10853.pdf

תקנות כלי הירייה (הכשרה) (הוראת שעה), תשפ"ד-2023. ק"ת מס' 10860. https://www-nevo-co-il.eu1.proxy.openathens.net/law_html/law06/tak-10860.pdf

- שינוי בתבחין "שירות בכוחות ביטחון" כך שזכאים להגיש בקשה גם בוגרי צה"ל המחזיקים בתעודת לוחם (כל עוד לא חלפו 20 שנים מיום השחרור משירות סדיר או משירות מילואים פעיל או מיום שהחזיקו רישיון לכלי ירייה). זה מרחיב למעשה את הזכאות גם לאלו שעברו טירונות רובאי 03 ולא רק לבעלי רובאי 07 ומעלה (שהיו זכאים להגיש בקשה לפני השינוי). לפי דבריו של ישראל אבישר (ראש אגף רישוי כלי ירייה לשעבר), השינוי הזה מרחיב את אוכלוסיית הזכאים לפוטנציאל של עוד 300 אלף מבקשי רישיון חדשים.⁵
- הפיכת המשטרה מגורם ממליץ בדבר אי מניעה למתן רישיון מטעמים של שלום הציבור ובטחונו לגורם קובע. עד השינוי בתקנה המשטרה הייתה צריכה להפיק חוות דעת הממליצה האם נשקפת מסוכנות מהאדם ולפיכך הוא לא זכאי לרישיון, כעת חוות הדעת המשטרתית היא קובעת ולא נתונה לשיקול דעת של פקיד הרישוי.
- מי שמתגורר ביישוב המוגדר כזכאי יוכל להגיש בקשה תחת תבחין מקום מגורים גם אם לא סיים את שירותו הצבאי. עד השינוי מי שמתחת גיל 27 נדרש לשירות צבאי מלא או שירות אזרחי של שנתיים. התקנות שהתקבלו ב-18.10.23 מאפשרות לכל אדם מעל גיל 21 ושירת שנה כלוחם או עשה שירות של שנתיים או אישה ששירתה שנה שירות צבאי או אזרחי ומרכז חייהם (או לפחות יומיים בשבוע לימודים) במקום מגורים אותו הגדירה המשטרה כמצדיק רישיון כלי ירייה, להגיש בקשה. השינוי יוצר מצב שצעירים שעשו טירונות 02 ומתגוררים ביישוב מזכה יכולים להגיש בקשה גם אם לא סיימו את שירותם הצבאי. בנוסף נקבע כי עולה חדש יכול להגיש בקשה אם עומד בתבחין מקום המגורים ללא צורך בהמתנה (עד השינוי יכול היה להגיש רק לאחר שלוש שנים ממועד עלייתו).
- הוספו מתנדבים פעילים למשטרה ולארגוני ההצלה לתבחינים הרלוונטיים וכן בני משפחה מדרגה ראשונה של חקלאים.
- שינוי ברשימת מקומות המגורים הזכאים - הרשימה המלאה והשינויים בה לא פורסמו למעט האזכור בדיון בוועדה לביטחון לאומי כי נתיבות, אופקים ושדרות נכללות ברשימה. ככל הנראה הרשימה הורחבה משמעותית.

תקנות כלי הירייה (הכשרה) (הוראת שעה) (מס' 2), תשפ"ד-2024. ק"ת מס' 11128. [https://www-nevo-co-](https://www-nevo-co.il.eu1.proxy.openathens.net/law_html/law06/tak-11128.pdf)

⁵ הוועדה לביטחון לאומי. פרוטוקול מס' 77. 15.10.23.

<https://main.knesset.gov.il/activity/committees/pages/allcommitteesagenda.aspx?tab=3&itemid=2210458>

• בסוף ינואר 2024 התקבלו תקנות שמאריכות את תוקף הרישיונות באופן גורף לתקופה של חצי שנה⁶ ומאריכות לתקופה של חצי שנה את התוקף לביצוע הכשרת ריענון עבור בעלי רישיונות שמועד פקיעת התוקף שלהם הוא בסוף החודשים ינואר-מרץ 2024.⁷ כך נוצר מצב שכ-12 אלף בעלי רישיון זכאים להארכה אוטומטית של חצי שנה ברישיון שלהם, וכ-13 אלף בעלי רישיונות כלי ירייה או רישיון אבטחה זכאים להארכת תוקף הכשרת הריענון.⁸ זה מצטרף להארכה אוטומטית דומה שניתנה בתקנות שפורסמו בסוף אוקטובר (לאחר המתקפה).⁹ לטענת המשרד לביטחון לאומי ההארכה נדרשת: א. משום שיש קושי לבעלי רישיון לבצע את הליך החידוש או הכשרת הרענון- למשל בשל מצב החירום, שירות מילואים וכו'. ב. משום שיש עומס על אגף הרישוי ועל המשרד העסוקים בטיפול בכמות הבקשות החדשות לרישוי שנוספה. הפרקטיקה של הארכות התוקף אינה חדשה והיא הייתה נהוגה לאורך השנים גם במצבי חירום למשל בתקופת הקורונה. עם זאת, העובדה שמדובר כבר בהארכה שנייה, והטענה שהמשרד עסוק בטיפול בעשרות אלפי הבקשות החדשות לא פותרת אותו מההתמודדות והפיקוח הנדרש. הליך החידוש הכרחי לבדיקת המשך הזכאות ועמידה בתבחינים ובתנאי הסף כמו גם לגבי ההכשרות הדרושות לשימוש בכלי.

צעדים נוספים, שלא עוגנו בתקנות אבל הינם בעלי משמעות גדולה בנוגע לתהליך וההבטחה כי האינטרס של שמירת שלום הציבור אכן מתקיים, התגלו בדיונים של הוועדה לענייני ביקורת המדינה בכנסת¹⁰:

- עשרות מעובדי המשרד לביטחון לאומי גויסו לטפל בעשרות אלפי הבקשות.
- הוקם חמל בכנסת של 40 עובדי שמסייעו בטיפול באלפי הבקשות. הוועדה לענייני ביקורת המדינה והייעוץ המשפטי טענו כי מדובר בפרקטיקה לא חוקית ולכן זה נפסק במהלך דצמבר.

⁶ תקנות כלי הירייה (תוקפם של רישיונות) (הוראת שעה) (מס' 2), תשפ"ד-2024. ק"ת מס' 11124.

⁷ תקנות כלי הירייה (הכשרה) (הוראת שעה) (מס' 2), תשפ"ד-2024. ק"ת מס' 11128. https://www-nevo-co-il.eu1.proxy.openathens.net/law_html/law06/tak-11124.pdf

⁸ עמיר קורץ. הוועדה לביטחון לאומי בכנסת: רישיונות הנשק יוארכו, הכשרות הרענון יידחו בחצי שנה. כלכליסט. 29.01.2024. https://www.calcalist.co.il/local_news/article/hy8ofwr9p

⁹ תקנות כלי הירייה (תוקפם של רישיונות) (הוראת שעה), תשפ"ד-2023. ק"ת מס' 10853. https://www-nevo-co-il.eu1.proxy.openathens.net/law_html/law06/tak-11128.pdf

¹⁰ הוועדה לענייני ביקורת המדינה. פרוטוקול מס' 77. רישוי כלי ירייה והפיקוח על אחזקתם- דוח שנתי 64ג.

https://www-nevo-co-il.eu1.proxy.openathens.net/law_html/law06/tak-10853.pdf

https://www-nevo-co-il.eu1.proxy.openathens.net/law_html/law06/tak-10860.pdf

https://www-nevo-co-il.eu1.proxy.openathens.net/law_html/law06/tak-10860.pdf

https://www-nevo-co-il.eu1.proxy.openathens.net/law_html/law06/tak-10860.pdf

https://www-nevo-co-il.eu1.proxy.openathens.net/law_html/law06/tak-10860.pdf

https://www-nevo-co-il.eu1.proxy.openathens.net/law_html/law06/tak-10860.pdf

<https://main.knesset.gov.il/Activity/committees/Pages/AllCommitteeProtocols.aspx?ItemID=2211527>

- גויסו פקידים רבים שעברו הכשרה קצרה מבדרך כלל לטיפול בראיונות. בין המגויסים עשרות בנות ובני שירות אזרחי לאומי שמועסקים במשרדי ממשלה אחרים. ההכשרה הקצרה שכללה גם מבחן ארכה יום אחד בלבד.
- בדיון בוועדה לענייני ביקורת המדינה התגלה כי גם אנשי אמון של השר לביטחון לאומי הוכשרו לראיין מבקשי בקשות ופעלו מתוך לשכת השר כפקידי רישוי. ראש האגף לכלי ירייה דאז טען שלאחר תהליך של בחינת הייעוץ המשפטי של המשרד, זה פסק ונשללו ההרשאות לבעלי משרות האמון. בוועדה עלתה דרישה לפסילת כל הרישיונות שניתנו על ידי אנשי האמון אך ככל הידוע דרישה זו לא נענתה.
- קיום ראיונות טלפוניים במקום פיזיים- ראש אגף כלי ירייה דאז טען בוועדה לביקורת המדינה שמעבר לקיום ראיונות טלפוניים נעשה לא רק כדי להקל על הבירוקרטיה ולהתמודד עם עשרות אלפי הבקשות החדשות, אלא משום שבשל מצב החירום שהוכרז לא יכלו לקיים קבלת קהל פיזית בלשכות. יש לציין שקיום ראיונות הם חלק מנהלי האגף ולא מעוגנים בחוק/תקנות.
- מתן פטורים מראיונות על בסיס התבחינים של שירות בכוחות הביטחון, שירות פעיל במשטרה ושירות פעיל בכבאות- להערכתו של ראש האגף לרישוי כלי ירייה ניתן פטור לכ-50% ממגישי הבקשות, אך לא הוצג נתון מספרי מעבר לכך.
- הוכפלה כמות התחמושת שבעל רישיון יכול לשאת מ-50 כדורים ל-100.

כל השינויים הללו לאחר ה-7 באוקטובר חריגים הן בהיקפם והן בנוגע להליך ולמספר בעלי הרישיונות ובעלי הזכאות. מדובר על מדיניות שמגדילה הלכה למעשה באופן קיצוני את הזכאים ואת מספר מבקשי הבקשות ומקלה על תהליך הוצאת הרישיון והופכת אותו לטכני לחלוטין. הארכות התוקף האוטומטיות פוגעות בכשירות וביכולת לזהות מתי התבחינים כבר אינם רלוונטיים.

שנות ה-90	<ul style="list-style-type: none">• מדיניות מתירנית
1992	<ul style="list-style-type: none">• ועדת כהן- המלצה על מדיניות מגבילה ומרוסנת
1995	<ul style="list-style-type: none">• שינוי התבחינים- החמרה• הוקם האגף לרישוי כלי ירייה תחת משרד הפנים
1997	<ul style="list-style-type: none">• ניסיון שנדחה להרחבת העילה הבטחונית לבעלי דרגת סגן ומעלה
2001	<ul style="list-style-type: none">• הוספת חובת דיווח של עובד בריאות הנפש/קב"ן/עובד סוציאלי בדבר מסוכנות• ועדה בינמישרדית המליצה על הרחבת התבחינים לבעלי עילה בטחונית מדרגת סגן ומעלה. שר הפנים אלי ישי מקבל את ההמלצה.
2005	<ul style="list-style-type: none">• ועדה בינמישרדית בראשות דן ברניקר
2011- 2013	<ul style="list-style-type: none">• העברת האגף לרישוי כלי ירייה למשרד לביטחון פנים• מדיניות צמצום כלי הירייה לפי השר לביטחון פנים יצחק אהרונוביץ'• ב-2012 הרחבת התבחינים תחת תבחין "משמר"- מתן רישיון למחזיקים מעל 10 שנים ללא הוכחת עילה.
2014	<ul style="list-style-type: none">• דוח מבקר המדינה 64 מתריע כי למרות המדיניות המצמצמת המוצהרת אין תוכניות ויעדים• מעבר ממדיניות מצמצמת ל"מאזנת"- נוספו תבחינים תחת שירות בטחון והורדה דרגת המינימום לנשיאת נשק לסגן. הורד גם הגיל המינימלי לקבלת רישיון ל-21.
2018	<ul style="list-style-type: none">• בהובלת השר לביטחון פנים גלעד ארדן הורחבו התבחינים תחת שירות ביטחון- לוחמים ששירתו בעבר בעלי רובאי 07 ו-08 זכאים לקבלת רישיון. הורחבו גם תבחינים לעובדי מד"א ומתנדבי כוחות ההצלה.• הוקשח תהליך ההכשרה והוספה חובת הכשרת רענון• ועדת רונן ממונה ומגישה לאחר מספר חודשים דו"ח עם שורת המלצות בעניין הליך הרישוי, התליית ושליית הרישיון, התיאום בין הגופים השונים ועוד.
2023	<ul style="list-style-type: none">• בעקבות עתירות לבג"ץ נקבע כי שינוי בתבחינים מחייב חקיקת משנה ואישורה בועדה לביטחון פנים/לאומי בכנסת.
2023	<ul style="list-style-type: none">• בהובלת השר לביטחון לאומי איתמר בן גביר הורחבו תבחינים בשירות הביטחון לכל בעלי תעודת לוחם בעבר• הורחבה רשימת היישובים הזכאים תחת תבחין מקום מגורים• הוקל הליך הרישוי על ידי מעבר לראיונות טלפוניים, ניתן פטור מריאיון לאלפי מגישי בקשות, גויסו פקידי רישיון לא מיומנים(בנות שירות, עובדי כנסת ועובדי משרדים אחרים) וקוצרה הכשרתם משמעותית• הוארך תוקף רישיונות והכשרות הרענון באופן אוטומטי

סקירת מדיניות: שינויים לאורך השנים ברישוי כלי ירייה

עד שנות ה-90 מדיניות מתן הרישיון הייתה מתירנית. בתחילה כמעט כל אזרח/תושב יכול היה לקבל רישיון לכלי ירייה ללא מגבלת כמות וסוג ובתנאי שלא היה לו רישום פלילי או מגבלה רפואית. עם השנים אימץ משרד הפנים שהיה אמון על הרישוי של כלי ירייה פרטיים וארגוניים מדיניות לפיה הרישיון תלוי בקיומה של עילה מסוימת (קריטריונים/תבחינים). עם זאת, התבחינים לא פורסמו בפני הציבור הרחב ולפקידי הרישוי ולהנהלת הגוף שניהל את הרישוי במשרד הפנים ניתנה סמכות לקבוע את מתן הרישיון. זה היווה פתח להשפעה של גורמים אינטרסנטיים בהשפעה על התבחינים ועל הליך הרישוי.¹¹

ב-1992 הוקמה ועדה בין משרדית לבירור מדיניות רישוי כלי ירייה (ועדת כהן). הועדה המליצה להמשיך לנקוט במדיניות מגבילה ומרסנת כפי שנהג משרד הפנים, לפיה מתן רישוי תלוי בקיומה של עילה. עם זאת, הועדה המליצה להרחיב את עילות התבחינים בעיקר לבעלי רקע בטחוני, לפרסם אותם בציבור ולצמצם את מידת שיקול הדעת של פקידי הרישוי והמנהל שאחראי על הרישוי. הועדה גם המליצה להגביר את הפיקוח והבקרה על תהליך רישוי הנשק ולהקים מנהל לרישוי ולפיקוח על כלי ירייה הכפוף לשר הפנים.¹²

באוקטובר 1995 פרסמה מחלקת הרישוי לציבור רשימת עילות וקריטריונים למתן רישיון לכלי ירייה, שגובשו בעבודת מטה בהתייעצות עם הגורמים הנוגעים לנושא. העילות והקריטריונים שנקבעו ביטאו את המדיניות המגבילה שאותה קבע המשרד והם דומים בעיקרם לאלה שעליהם המליצה ועדת כהן והיוו המשך ישיר לדו"ח הועדה. בין היתר, נקבע, כי בעילה של "בעל עבר ביטחוני" יהיה זכאי לרישיון לכלי ירייה משוחרר צה"ל, בדרגת סגן אלוף ומעלה.¹³ יש לציין כי עד שהחל השימוש במנגנון התבחינים ב-1995 היו כ-380 אלף כלי נשק שהוחזקו ברישיון האזרחים, ומנקודה זו ועד 2014 כמות הרישיונות הפרטיים לכלי ירייה הלכו והצטמצמו (אם כי כמות הנשק הארגוני ברישיון גדלה).

בנוסף לאלו, ב-1995 הוקם אגף לרישוי כלי ירייה והיה תחת משרד הפנים. מנהלי לשכות רישום האוכלוסין היו המנהלים התפעוליים של התחום.

¹¹ הועדה הבינמישרדית לבירור מדיניות רישוי כלי ירייה. דין וחשבון. משרד הפנים. 1992.

¹² הועדה הבינמישרדית לבירור מדיניות רישוי כלי ירייה. דין וחשבון. משרד הפנים. 1992.

¹³ מבקר המדינה. רישוי כלי ירייה. דו"ח שנתי 48 לשנת 1997 ולשנת הכספים 1996. 9.04.1998. ע"מ-522-

543. <https://www.mevaker.gov.il/sites/DigitalLibrary/Documents/1950-2008/1998-48/1998-48-236rishoy.pdf>

למרות מדיניות "הצמצום", ב-1996 קבע שר הפנים רשימת קריטריונים חדשים בהמלצת צה"ל והתכוון להרחיב את העילה הביטחונית כך שיינתן רישיון לבעלי דרגת סגן ומעלה. אולם תכנית זו לא יצאה לפועל בין השאר בעקבות צו ביניים של בג"ץ ב-1997.

ב-1997 בהמשך לתיקון חוק למניעת אלימות במשפחה (תיקון מס' 3), התשנ"ה-1997, חוקק חוק כלי הירייה (תיקון מס' 11), התשנ"ד-1997. במסגרתו הוענקה סמכות לבית המשפט בעבירות של אלימות במשפחה להורות על הפקדת הנשק למורשע על פי הצהרת תובע. מדובר על הקשחה או הבטחה שהנשק לא ישמש לאלימות במשפחה.

ב-1998 מונתה ועדת משנה לנושא נשק צבאי ואזרחי בראשותו של מר דב גזית, לצורך שיפור התיאום בין הגופים והמשרדים השונים בנושא העברת מידע בדבר מסוכנות ופוטנציאל לאלימות וגיבוש נוהלי פעולה מתחייבים מקבלת מידע זה. הוועדה המליצה על נוהלי פעולה משותפים בין משרד הפנים למשטרת ישראל, משרד העבודה והרווחה, משרד הבריאות וצה"ל.

בינואר 2001 במסגרת חוק כלי ירייה (תיקון מס' 12) התשס"א-2001, הוספה חובת דיווח על עובד בריאות הנפש קב"ן/ עובד סוציאלי למשרד הבריאות ולפקיד רישוי בדבר מסוכנות של מבקשי הרישיונות. מדובר על סוג של הקשחה בפיקוח על הרישוי.

ב-2001 הוקמה ועדה בין-משרדית לבחינת זכאות למתן כלי ירייה בראשותו של מר ששי קציר, ומטרתה הייתה לבחון את הרחבת רשימת היישובים שתושביהם זכאים לרישיון לכלי ירייה ואת הרחבת הזכאות לקציני מילואים. הוועדה המליצה והשר אלי ישי קיבל והרחיב את התבחינים בעיקר לבעלי העבר הביטחוני. השינוי העיקרי היה הרחב לנשיאת נשק בעילת העבר הביטחוני לקצינים בשירות מילואים מדרגת סרן במקום מדרגת סא"ל.

ב-2005 בהנחיית שר הפנים אופיר פינס, הוקמה הוועדה הבין-משרדית לבחינת מערך כלי הירייה לשומרים בראשותו של ניצב בדימוס דן ברינקר. בין היתר המליצה הוועדה על העברת הטיפול ברישוי כלי הירייה לשומרים בחברות השמירה מאחריותו של משרד הפנים לאחריות המשרד לביטחון פנים.¹⁴ לצורך יישום המלצות הוועדה הוקם צוות משותף לשני המשרדים, והוא הביא לחתימת מזכר הבנות בנושא.

ב-2009 הוכפף האגף לרישוי כלי ירייה במשרד הפנים למנהל רשות האוכלוסין כאגף עצמאי.

ב-2011 עבר האגף לרישוי כלי ירייה ממשרד הפנים למשרד לביטחון הפנים. במסגרת זו צומצמו לשכות הרישוי.

¹⁴ דין וחשבון הוועדה לבחינת מערך רישוי כלי ירייה לשומרים. יולי 2005.

https://www.gov.il/blobFolder/generalpage/fa_committee_reports/he/brinker_report_2005.pdf

2011-2013- השר לביטחון פנים יצחק אהרונוביץ הצהיר בגלוי על מדיניות צמצום כלי הירייה הפרטיים והארגוניים. כחלק ממדיניות צמצום מספר כלי הירייה פורסמו באוגוסט 2011 תבחינים חדשים, הוגבל הרישוי לכלי ירייה אחד בלבד ונאסרה החזקת רובים פרט לציידים וספורטאים.

ב-2012 שונה סיווג התבחינים ונקבע כי בעלי רישיונות שהחזיקו ברישיון יותר מעשר שנים יורשו להמשיך ולהחזיק ברישיון כלי הירייה בתבחין "משמר" גם ללא צורך להוכיח עמידה בעילת התבחין המקורי. מבקר המדינה טען כי שינוי זה אינו עולה בקנה אחד עם המדיניות המוצהרת הנוגעת לצמצום כלי הירייה. בפועל חלק גדול מהרישיונות ניתנו באמצעות תבחין זה.¹⁵ החל מ-2014 בוטל הסיווג של התבחין הזה אך הוא עוגן כהוראת מעבר לפיה מי שנשא באותו כלי ירייה במשך 10 שנים רצופות לפחות, פקיד הרישוי רשאי לחדש את רישיונו גם אם לא עומד בתבחין בעת בקשת החידוש.

ב- 2013 דיווח השר לביטחון פנים יצחק אהרונוביץ' בכנסת על ירידה וצמצום במספרים של כלי הירייה. ישנה טענה כי הנתונים אינם מדויקים וקיימים פערים בין הנתונים שסופקו באותה עת לדיווחים קודמים. וכי מספר כלי הירייה האזרחיים לא הצטמצמו באופן דרמטי כפי שהשר הצהיר מאחר וחלה עלייה חדה בנשק הארגוני (הניתן באמצעות חברות השמירה). עם זאת, עקב גידול האוכלוסייה המשמעותי מדובר על ירידה בכלי הנשק פר נפש.¹⁶ בשנה זו גם נכלל ברישיון הפרטי סעיף המחייב התקנת כספת בבית בעל הרישיון לצורך אחסנת כלי הירייה.

ב-2014 מבקר המדינה בדק את רישוי כלי הירייה והפיקוח על החזקתם. הדוח מסכם ביקורות שערך המבקר באגף לרישוי ירייה על לשכותיו, במשטרת ישראל – חטיבת האבטחה, ובמשרדי הבריאות והרווחה. אחת ממסקנותיו היא כי בניגוד למדיניות השר האגף לא הכין תוכניות מפורטות לצמצום כלי הירייה הפרטיים ולא פרט מה הם האמצעים הנדרשים להשגת היעד להפחתת מספרם.¹⁷

בנוסף ב-2014 נעשה מעבר ממדיניות מצמצמת למדיניות "מאזנת" כזו שנותנת יותר משקל לנשיאת כלי נשק אזרחיים מתוך רצון להתמודד עם טרור יחידאי. לצורך כך חוזקו נהלים שהסדירו חלוקת סמכויות בין האגף לכלי ירייה ומשרד הבריאות. בנוסף, נוספו תבחינים שנועדו לסייע לכוחות הביטחון לתת מענה מהיר במידת הצורך לאירועי פח"ע. למשל תחת תבחין

¹⁵ מבקר המדינה. רישוי כלי ירייה והפיקוח על החזקתם. דו"ח שנתי 64 לשנת 2013 ולשנת הכספים 2012. <https://www.mevaker.gov.il/sites/DigitalLibrary/Pages/Reports/768-11.aspx>. 13.05.2014

¹⁶ רלה מזלי. לא נצור: נשק קל במרחב האזרחי. כמה קלים וכמה פיקוח? אשה לאשה- פרוייקט האקדח על שולחן המטבח. 2017.

¹⁷ מבקר המדינה, רישוי כלי ירייה והפיקוח על החזקתם. דו"ח שנתי 64 לשנת 2013 ולשנת הכספים 2012. <https://www.mevaker.gov.il/sites/DigitalLibrary/Pages/Reports/768-11.aspx>. 13.05.2014

שירות בטחון הורידו את הדרגה לזכאות לרישיון מסרן לסגן. בנוסף, הורד הגיל המינימלי בתנאי הסף ל-21. מצד שני ביולי 2014 עבר חוק כלי הירייה (תיקון מס' 17), התשע"ד-2014, שהוסיף כשירות נפשית כתנאי לקבלת רישיון נשק.

לאחר החלת המנגנון ומדיניות הצמצום ירדה כמות כלי הירייה ברישיון לכ-122 אלף, נכון לדצמבר 2014. יש לציין כי מספר זה לא מתייחס למספר כלי הנשק הארגוניים.

באפריל 2016, עבר תיקון לחוק כלי הירייה (תיקון מס' 18), התשע"ו-2016 במסגרתו בין השאר השר לביטחון פנים יכול להורות כי תותר נשיאה של כלי ירייה שלא בעת ובמקום ביצוע השמירה, לזמן מוגבל, מטעמים של שמירה על שלום הציבור וביטחון. באותה השנה התקבלו בכנסת תיקונים נוספים לחוק. חוק כלי הירייה (תיקון מס' 19), התשע"ו-2016 הסמיך את פקיד רישוי כלי הירייה, באגף לרישוי ופיקוח כלי ירייה לקבוע הוראות קבע מחייבות למטווחי קליעה. וחוק כלי הירייה (תיקון מס' 20), התשע"ו-2016 ערך שינוי קטן בתנאי הסף שאפשר לחיילים וחילות שסיימו שירות צבאי מלא לפני גיל 21 (למרות שלא הגיעו לגיל המינימלי לקבלת רישיון) לקבל רישיון נשק ולעסוק בעבודות המצריכות רישיון לנשק.

ב-2017 פורסם מטעם המשרד לביטחון פנים תזכיר הצעת חוק כלי הירייה, התשע"ח-2017.¹⁸ ההצעה ביקשה להחליף את חוק כלי הירייה, תש"ט-1949 הוותיק בטענה שהוא בנוי כ"טלאי על טלאי" וכי "דרוש חוק אחיד, שמבנהו ותכניו תואמים את המציאות הנוכחית". למרות שדובר בהצעת חוק חדשה היא לא נועדה לשנות מן היסוד את כלל תחום הרישוי של כלי ירייה בישראל. היא כללה שימור של יסודות מנגנוני הרישוי הקיימים תוך עדכוןם בהתבסס על הניסיון המצטבר רב השנים והתיקונים הקודמים של החוק. בתוך כך ההצעה כללה התייחסות לפעולות הקשורות בכלי ירייה המצריך רישיון, הסמכת גופי הביטחון כגופי רישוי עצמאיים, הגדרת סמכויות הרלוונטיות לעניין כלי ירייה, הליכי רישוי כלי ירייה, תנאי הסף, הכשרה וכשירות של בעלי רישיון כלי ירייה, חובותיהם של מחזיקי רישיון כלי ירייה, הסדרת רישוי ושימוש במטווח קליעה ועוד. אף על פי כן נראה כי ההצעה לא הוגשה לדיון בכנסת ונכון להיום היא נזנחה. חלק מההיבטים שפורסמו בה עודכנו בצורה של תקנות ונהלים אך לא בחקיקה ראשית. תיקוני החוק שנידונו מאז לחוק כלי הירייה, תש"ט-1949 לא עסקו בנושאים שפורטו בה.

¹⁸ תזכיר חוק כלי ירייה- תשע"ח-2017. <https://www.tazkirim.gov.il/s/law-item/a093Y00001RFELMQA5/%D7%AA%D7%96%D7%9B%D7%99%D7%A8-%D7%97%D7%95%D7%A7-%D7%9B%D7%9C%D7%99-%D7%99%D7%A8%D7%99%D7%99%D7%94-%D7%AA%D7%A9%D7%A2%D7%97-2017?language=iw>

המכון
לחירות ואחריות

בית ספר לאודר
לממשל, דיפלומטיה
ואסטרטגיה

אוניברסיטת
רייכמן

ב- 2018 כהמשך למעבר למדיניות "מאזנת" במקום "מצמצמת" גלעד ארדן שר לביטחון פנים מרחיב את התבחינים. לאחר השינוי נכללו בין הזכאים להגשת בקשה לרישוי כלי ירייה: לוחמים בעלי הכשרה של רובאי 07 ו-08- ומעלה בצה"ל ובמשטרת ישראל, קצינים מדרגת סגן ושפרשו מדרגת רס"ר (ללא תנאי של שירות מילואים פעיל), שוטרים (בשירות פעיל או שפרשו מהשירות), מתנדבים ביחידות משטרת ישראל (בהתאם לנוהלי המשטרה), עובדים במד"א ועובדים ומתנדבים פעילים בעמותות זק"א ואיחוד הצלה. כמו כן נקבעה הוראת מעבר, לפיה מחזיקים ברישיון לכלי ירייה פרטי בתבחינים מסוימים עשר שנים ויותר יוכלו להמשיך ולהחזיק ברישיון גם ללא צורך להוכיח עמידה בעילת התבחין.

באוגוסט 2018 פורסמו תקנות כלי הירייה (הכשרה) התשע"ח-2018, הקובעות בין השאר את תהליך ההכשרה של מבקש ומחדש רישיון כלי ירייה, את משך ההכשרה, את היקף ההכשרה ומקומה, את המיומנויות הנדרשות ואת יעדי ההכשרה. בתוך כך הוארך משך ההכשרה משעתיים לכ-4 שעות, החלק העיוני הורחב והחלק המעשי הוארך. נקבע גם ציון סף של 70% למבחן המעשי והעיוני מה שהיווה הקשחה לעומת מבחן הפגיעה במטרות שהיה נהוג קודם. בנוסף הוספה חובת הכשרת ריענון אחרי שנתיים. במילים אחרות, המדיניות המוצהרת של השר לביטחון פנים גלעד ארדן ביקשה להגדיל את מספר כלי הנשק האזרחיים במרחב הציבורי מתוך הנחה שהם תורמים לתחושת הביטחון ומשמשים כמכפילי כוח מזדמנים, ובכך מחזקים את ביטחון הציבור. לשם כך הורחבו התבחינים והעילות בגינן ניתן לבקש רישיון נשק והורדו תנאי הסף. יחד עם זאת, בצד הרחבת הדרישות והתבחינים, הורחבו גם ההכשרות הנדרשות וההישגים הנדרשים כחלק בלתי נפרד מהפיקוח והבקרה של הרשות המוסמכת.

במקביל בספטמבר 2018 ממנה השר ארדן את הוועדה לבדיקת הליך קבלת רישיון לכלי ירייה (רישוי פרטי) בראשות ניצב (בדימוס) דן רונן. מטרת הוועדה הייתה לבחון את תמונת המצב השלמה והעדכנית של כל ההיבטים הקשורים להליך קבלת רישיון כלי ירייה, חידושו, התלייתו או שלילתו. זאת באמצעות: בחינת כל השלבים בהליך הרישוי; בחינת הדרישות המקדימות ממבקש הרישיון והתאמתן לתבחין שמכוחו פנה המבקש; בחינת כלל המידע העומד לפקיד הרישוי: כולל המידע מהמשטרה, משרד הבריאות והרווחה; בחינת הליך הריאיון והכלים של פקיד הרישוי במסגרתו; בחינת הליך ההכשרה והרענון; בחינת החובות של בעל הרישיון לאחר קבלתו; בחינת הליך התליית ושלילת רישיון. הוועדה לא עסקה באופן ישיר בסוגיית התבחינים וברישוי נשק ארגוני. הוועדה פרסמה את מסקנותיה בפברואר 2019 והציעה שורה של המלצות הנוגעות להליך רישוי הנשק. בין המלצותיה הבולטות: שיפור ממשקי העבודה בין המשטרה לגופים אחרים בין השאר צה"ל, משרד הבריאות ומשרד הרווחה בכל הנוגע להערכת

המסוכנות; שקילת האפשרות לחייב גורמים שלא חייבים בדיווח למשרד הבריאות למשל קופות החולים ורופאים פרטיים, להעביר מידע בנוגע לכשירותם לשאת נשק של אוכלוסיות עם פוטנציאל מסוכנות גבוה; ביצוע מבחנים ממוחשבים לאבחון לאיתור מסוכנות כחלק בלתי נפרד מהריאיון; מחשוב מערכת העברת המידע בדבר התליית רישיון מבית המשפט לאגף רישוי כלי ירייה; הקמת יחידת פיקוח ארצית, גיבוש תכנית פיקוח והוספת תקנים למפקחים; להגביר פיקוח על ייבוא וייצוא תחמושת ועוד.

עיקר הטיעונים נגד מדיניות רישוי נשק מרחיבה:

- הורדת תנאי הסף והרחבת התבחינים/העילות בהן ניתן לקבל רישיון מגדילים בהכרח את כמות כלי הנשק הפרטיים ברישיון במרחב הציבורי והפרטי. חימוש מסיבי והימצאותם של כלי נשק רבים במרחבים הללו לא יובילו להגברת הביטחון אלא יפגעו בעיקר באוכלוסיות שנמצאות בסיכון לחוות אלימות ויגבירו את הסכנה. זאת משום שנשק חם הינו מסוכן יותר וגורם לתוצאות חמורות יותר באירועי אלימות מנשקים אחרים.
- האוכלוסייה שתיפגע במיוחד היא נשים שנמצאות בסיכון לאלימות במשפחה. נוכחות כלי נשק בבתים פרטיים מגדילה את הסיכון של נשים לחיות תחת איום בעיקר במשפחות עם רקע לאלימות בתוך המשפחה. לראייה כפי שנראה בנתונים בהמשך השימוש בכלי נשק חם בעבירות רצח של נשים מהווה לפי נקודת הבדיקה האחרונה 43% משיעור הרציחות.
- שימוש של עברייני מין בנשקים. ההקלות אינן מבטיחות סינון של אנשים לא ראויים למשל עברייני מין. שוב האוכלוסייה שתסבול יותר מכל תהיה נשים. ואכן המשטרה בודקת אירוע בו לכאורה באמצע חודש דצמבר האחרון אדם שקיבל רישיון נשק במסגרת הרחבת התבחינים באוקטובר תקף מינית באיומי אקדח אישה.¹⁹
- ריבוי נשקים נוספים יגביר את האלימות והפשע במגזר הערבי. אנו עדים לעלייה באלימות במגזר הערבי כאשר בשנה הקודמת נרצחו 244 קורבנות יותר מפי 2 מהשנה שלפני כן. הצפת הרחובות בכלי נשק תוביל גם לזליגה שלהם לחברה הערבית ותגביר את מקרי הרצח והאלימות.
- סיכון נוסף לבעלי נטיות אובדניות- קיים חשש שנגישות לכלי נשק תגדיל את הסיכון למימוש רצון לאובדנות.

¹⁹ רועי רובינשטיין ולירון תמרי. "חשד: קיבל רישיון נשק לפני חודש- ותקף מינית אישה באיומי אקדח". YNET. 3.1.24

- אין קריטריון שמחייב בדיקה מול משרד הרווחה, ביטוח לאומי, רשות מקומית לגבי הסיכון לאלימות במשפחה. אין מערכת שהמטרה מחוברת אליה בעת בחינת הבקשות לרישיון נשק למעט רישום פלילי ומרשם משטרת. יש נוהל במשרד הרווחה של דיווח מטעם עו"ס לגבי מסוכנות אך זה לא נדרש וזה וולונטרי תלוי בעו"ס.
- מדובר בהפרטה של הבטחון לאוכלוסייה האזרחית. בדמוקרטיה למדינה ולמנגנונים האמונים על שמירת הסדר והביטחון בה יש את המונופול על הפעלת כוח. הצפת הרחובות בכלי נשק פרטיים מייצרת מצב שבו הביטחון והשמירה על הסדר מופרטת לאזרחים במקום המדינה ובכך פוטרת את המדינה מהאחריות שהיא נושאת.
- הוויתור על הכשרות או הארכות התקופות פוגעות בכשירות ובידע הנוגעים לשימוש בנשק ויכולים להביא לתאונות ולשימוש לרעה.
- בהמשך לכך היעדר הכשרה וריבוי כלי נשק במרחב האזרחי יחד עם מצב ביטחוני רגיש יכולים לגרום לפזיזות בקבלת החלטות ובאי עמידה בנהלי הפתיחה באש. במובן הזה עולה החשש מירי דו צדדי, ריבוי מעורבים בזירות ופגיעה בחפים מפשע. ראייה לכך היא המקרה של יובל דורון קסטלמן ז"ל שנורה למוות בפיגוע בירושלים לאחר שסייע לנטרל את המחבלים. אמנם, במקרה זה כל המשתתפים באירוע היו מורשים להשתמש בנשק וידעו את הנהלים- אולם להט הרגע, ריבוי מעורבים וחתירה מוגזמת למגע הובילו להרג מיותר.
- קיים חשש שריבוי כלי הנשק ומתן רישיונות לציבור רחב של אנשים בעילה הביטחונית תוביל לחשדנות יתר כלפי האוכלוסייה הערבית ולפיכך ליד קלה על ההדק.
- חשש מפני זליגת נשקים לפשע המאורגן ולגורמים עברייניים בכלל. ריבוי כלי נשק יהווה קושי בפיקוח עליהם ויצור מצב בו נשקים יאבדו, יימכרו באופן פלילי לגורמים עברייניים או ייגנבו.

עיקר הטיעונים בעד מדיניות רישוי נשק מרחיבה:

- כוחות הביטחון- משטרה/צה"ל/משמר הגבול לא יכולים להימצא בכל מקום ואירוע ולהגיב באופן מידי כאשר מחבלים מבקשים לפגוע באזרחים. הגדלת כלי הנשק המצויים בידי אזרחים מוכשרים לכך היא "מכפיל כוח" כדברי השר לשעבר ארדן בהתמודדות עם מפגעים. מכאן שהמצדדים במדיניות המרחיבה טוענים כי אי הרחבה של המדיניות בנוגע למתן רישיונות כלי נשק פרטיים מהווה למעשה פגיעה בביטחון המדינה.
- לאזרחים חמושים יש תרומה ממשית לנטרול מפגעים בזמן אמת. לא מעט אירועי טרור הסתיימו תוך זמן קצר לפני שהמפגעים הצליחו לממש את תוכניותיהם לפגוע באזרחים

המכון
לחירות ואחריות

בית ספר לאודר
לממשל, דיפלומטיה
ואסטרטגיה

אוניברסיטת
רייכמן

תמימים. אפילו המקרה שהוזכר בטיעוני הנגד של יובל דורון קסטלמן ז"ל הוא דוגמא לחיסול מהיר של מחבלים בזמן אמת על ידי קסטלמן עצמו שהחזיק ברישיון אקדח פרטי.

- החשש משימוש בכלי נשק קלים במרחב הפרטי והציבורי ובמיוחד כלפי נשים או אזרחים החווים אלימות הינו מוגזם, מאחר וגם כלים אחרים יכולים לשמש את המעוניינים לנהוג באלימות- בין אם שימוש בסכינים או כלים אחרים.
- בהמשך לנקודה הקודמת החשש מכך שגברים אלימים יעשו שימוש לרעה בכלי נשק אינה הוגנת כלפי כלל אוכלוסיית הגברים. היא רואה בגברים באופן אוטומטי כמפגעים בפוטנציה ומענישה גברים שרוצים ומסוגלים לקבל רישיון נשק לצרכי הגנה עצמית.
- בימים אלה במיוחד מדינת ישראל נמצאת במצב חירום. אירועי ה-7 באוקטובר ושומר חומות הגבירו את חוסר הביטחון של האזרחים מחד ואת הצורך מאידך בריבוי כלי נשק במרחב האזרחי. אם הטרור יכול לפגוש אדם בביתו, אז הנוכחות של כלי נשק במרחב הפרטי הכרחית לביטחון האישי.
- הפעולות שמבצעת הממשלה ומדיניות המשרד לביטחון לאומי חיוניות לשחרור ה"פקק" הברוקרטי שנוצר החל מאירועי שומר החומות בכל הנוגע לריבוי הבקשות לרישוי כלי נשק פרטיים. במובן הזה מדובר על תגובה לרחשי הלב של הציבור שהגיש בהמוניו את הבקשות.

נתונים: בקשות לרישיון נשק פרטי ומספר כלי נשק לפי שנים

שנה	מספר בקשות שהוגשו	מספר רישיונות שניתנו
2017	8305	5652
2018	12213	7567
2019	9969	5786
2020	8478	4879
2021	19117	10909
2022	42073	*13350
2023 (עד דצמבר)	299704	**52607

מתוך נתוני מרכז המידע והמחקר של הכנסת²⁰

* זהו נתון חסר. מבוסס על מידע שנאסף בפברואר 2023 עת היו עוד 12476 בקשות בטיפול.

²⁰ מרכז המידע והמחקר של הכנסת. מעורבות שירותי הרווחה ברישוי נשק- עדכון. כותב: ניצן פייביש.
<https://main.knesset.gov.il/Activity/Info/Research/Pages/incident.aspx?docid=0f0d42f6-28.1.241c94-ee11-815f-005056aac6c3>

**** דווח בוועדה לביטחון לאומי בכנסת בדיון ב-27.12.23 כי הוגשו למעלה מ-300 אלף בקשות ואושרו כ-64 אלף בקשות²¹**

מ-2021 (שומר חומות) ישנה עלייה חדה במבקשי רישיון הנשק הפרטי. המגמה הזו נמשכה גם ל-2023 כאשר בין ינואר לספטמבר 2023 הוגשו כ-35 אלף בקשות. בין אוקטובר לתחילת דצמבר הוגשו למעלה מרבע מיליון בקשות יותר מכל כמות הבקשות בחמש השנים שקדמו לחודשים האלו גם יחד. ה-7 באוקטובר והשינוי בתבחינים הקפיצו את מספר הבקשות במאות אחוזים.

כמות כלי הנשק ברישיון לאורך השנים:

מדינת ישראל והאגף לרישוי כלי ירייה במשרד לביטחון פנים ככל הנראה אינם מבצעים מעקב שנתי אחר מספר כלי הנשק שנמצאים ברישיון פרטי בכל שנה. לדברי הממונה על העמדת מידע לציבור הממוחשבת לא מספקת מידע לגבי כמות כלי הנשק ברישיון לפי שנים.²² יחד עם זאת, בעבר נעשו ניסיונות לאמוד את מספר כלי הנשק ברישיון (במסגרת ועדת רונן ובמסגרת דו"ח של פרויקט "האקדח על שולחן המטבח". בנוסף ניתן ללמוד על הנתונים ב-2022 וב-2023 מתוך מענה לבקשת מידע.

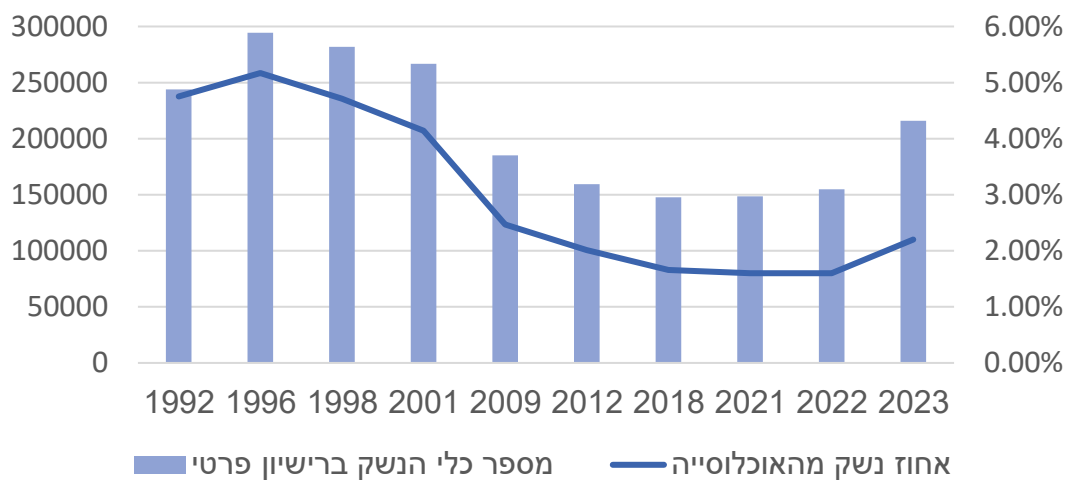
²¹ הועדה לביטחון לאומי בכנסת. פרוטוקול מס' 95. 27.12.23.

<https://main.knesset.gov.il/Activity/committees/Pages/AllCommitteesAgenda.aspx?Tab=3&ItemID=2212757>

²² גלית צוברי (הממונה על העמדת מידע לציבור). מענה לבקשת מידע בנושא רישיונות נשק אזרחי. 21.7.22. https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/maane_rishayon/he/repository-of-answers_public-security_maane_rishayon.pdf

מספר כלי הנשק הפרטיים 1992-2023

שנה	מספר כלי נשק ברישיון פרטי	אומדן אוכלוסייה (במיליונים)	שיעור כלי נשק פרטיים ביחס לאוכלוסייה
1992	243849	5.123	4.75%
1996	294379	5.692	5.17%
1998	281788	5.971	4.71%
2001	266643	6.439	4.14%
2009	²³ 185000	7.486	2.47%
2012	159438	7.91	2.01%
2018	147814	8.9	1.66%
2021	²⁴ 148617	9.449	1.6%
2022	²⁵ 154837	9.656	1.6%
*2023	²⁶ 215808	9.795	2.2%
* נכון ליום 10.12.23 הנתונים של 1992-2001 ו-2012-2018 לקוחים מדו"ח ועדת רונן ²⁷			

למרות המגבלה בנתונים ניתן לראות מגמה ברורה: ירידה במספר המוחלט של הרישיונות לכלי נשק פרטיים שהחלה לאחר 1996. עם זאת, המגמה מתחילה להשתנות במספר הרישיונות החל מ-2022 והשיא של השנים האחרונות יהיה ככל הנראה אחרי 2023 אם המדיניות המרחיבה תימשך. אמנם אין מידע לגבי כמות הנשק הארגוני אבל הוא ככל הנראה נע בין 50 ל-80 אלף כלי ירייה בשנה. יש לציין שהנתונים הללו לא מספקים תמונה מלאה לגבי כמות הנשק שמסתובב במרחב האזרחי בישראל. ראשית, חסר מידע לגבי נשק באחריות של צה"ל, המשטרה ושירות בתי הסוהר שנמצא בצמוד למשרתים בגופים האלו והם נושאים אותם גם בבתייהם. בנוסף, היקפי הנשק הבלתי חוקי אינם ידועים ולמשטרה אין אומדן לגבי היקפם,

²³ המשרד לביטחון פנים. מספר רישיונות כלי ירייה פרטיים ירד ב-20% בעשור האחרון.

<https://www.gov.il/he/departments/news/firearm-licenses-2021-040122>

שם.²⁴

²⁵ גלית צוברי (הממונה על העמדת מידע לציבור). מענה לבקשת מידע בנושא נתוני נשק בשנת 2022-2023.

<https://www.meida.org.il/wp-content/uploads/2024/01/Private-weapon1.pdf>. 14.1.24

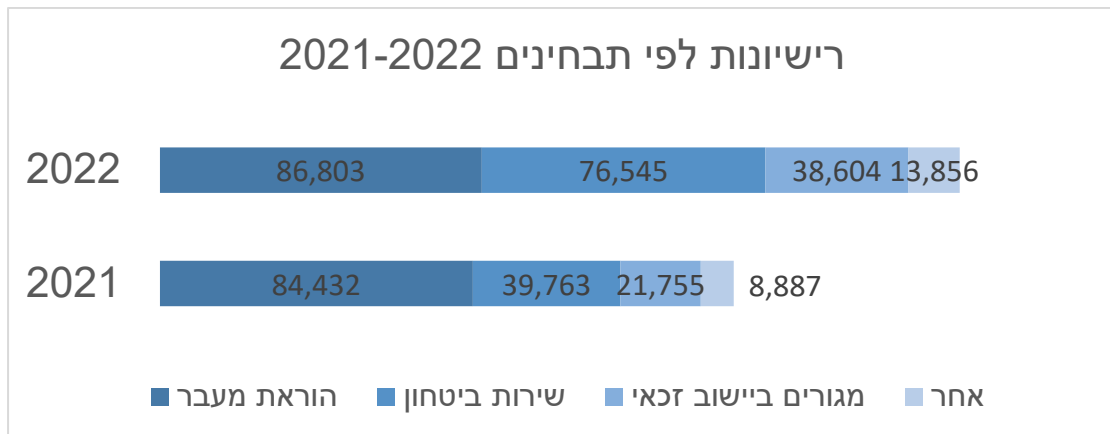
שם.²⁶

²⁷ הועדה לבדיקת הליך קבלת רישיון לכלי ירייה (רישוי פרטי). דו"ח. המשרד לביטחון פנים. פברואר 2019

<https://www.gov.il/he/departments/publications/reports/ronen-firearm-committee-report>

אולם הם מעורכים בכמה עשרות אלפים.²⁸ נכון ל-10.12.23 ישנם 991 כלי ירייה המוחזקים ללא רישיון בתוקף (שהיו אמורים להיות מופקדים במשטרה).²⁹ יש לציין כי המשטרה והמשרד לביטחון פנים נמנעו מלהשיב על שאלות שנגעו למספר זה בשנים קודמות (למשל ב-2019 ו-2021). אולם בדו"ח מבקר המדינה ב-2014 עלה כי היו אז 14 אלף כלי ירייה שהוחזקו ללא רישיון בתוקף שלא הופקדו או נאספו על ידי המשטרה.³⁰ מדובר על פער ענק שמעלה סימן שאלה בנוגע לאמינות הנתונים או לחלופין שאכן המשטרה עשתה עבודה יוצאת דופן בהיקפה והצליחה לצמצם את הכמות הזו פי 14 בפחות מ-10 שנים.

פילוח לפי תבחינים:

מהנתונים המעודכנים³¹ עולה כי התבחין הנפוץ ביותר לרישוי כלי ירייה פרטי ב-2022 (84432 שהיוו 54.5%) ו-2023 (86803 שהיוו 40.2%) היה הוראת המעבר (כלומר רישיונות שכבר הוחזקו בידי אזרחים). תבחין שירות בכוחות ביטחון (שכולל גם כאלה ששירתו בעבר בתפקידי לוחמה) הוא הבא אחריו. ב-2022 היו 39763 (25.7%) בעלי רישיון תחת תבחין זה, וב-2023 76545 (35.5%). כלומר השינוי בתבחין שירות ביטחון באוקטובר האחרון כמעט הכפיל את מספר בעלי הרישיון תחת תבחין שירות ביטחון. גם תבחין מקום מגורים זכאי מהווה גורם מרכזי ברישוי כלי ירייה. ב-2022 21755 (14%) מבעלי הרישיון היו תחת תבחין זה וב-

²⁸ מרכז המידע והמחקר של הכנסת. עבירות נשק בישראל-נתונים והתמודדות הרשויות. כותבת: נורית כימוביץ-כהן. 12.8.2021.

<https://main.knesset.gov.il/Activity/Info/Research/Pages/incident.aspx?docid=55c6612f-2c28-eb11-811a-00155d0af32a>

²⁹ גלית צוברי (הממונה על העמדת מידע לציבור). מענה לבקשת מידע בנושא נתוני נשק בשנת 2022-2023. 14.1.24. <https://www.meida.org.il/wp-content/uploads/2024/01/Private-weapon1.pdf>

³⁰ מבקר המדינה. רישוי כלי ירייה והפיקוח על החזקתם. דו"ח שנתי 64 לשנת 2013 ולשנת הכספים 2012. 13.05.2014. <https://www.mevaker.gov.il/sites/DigitalLibrary/Pages/Reports/768-11.aspx>

³¹ גלית צוברי (הממונה על העמדת מידע לציבור). מענה לבקשת מידע בנושא נתוני נשק בשנת 2022-2023. 14.1.24. <https://www.meida.org.il/wp-content/uploads/2024/01/Private-weapon1.pdf>

2023 38604 (17.9%) מבעלי הרישיון היו תחת תבחין זה. כלומר גם במקרה הזה כמות הרישיונות תחת תבחין מקום מגורים זכאי כמעט הוכפלה.

נתונים: שימוש בכלי נשק בעבירות

למרבה הצער נכון ליולי 2023 למשטרה אין נתונים לגבי פילוח גניבות נשקים לפי סוג נשק (נשק פרטי ברישיון, נשק ארגוני, נשק צה"לי), או נתונים לגבי עבירות שבוצעו באמצעות נשק פרטי ברישיון או התאבדויות שבוצעו באמצעות נשק ברישיון. הסיבות לכך הן שאין מידע לגבי סוג הנשק ובמספר מבוטל של מקרי רצח למשל, כלי הנשק לא נתפסו. מסמך מרכז המידע והמחקר של הכנסת שפורסם ביולי 2023 והוכן עבור הועדה לביטחון לאומי בכנסת בראשות ח"כ צביקה פוגל מעוצמה יהודית מסכם את הנתונים שהמשטרה העבירה בנושאים שונים הנוגעים לעבירות בנשק ברישיון והשימוש בו לרעה³²:

גניבות נשק: אין פילוח גניבות לפי סוג הרישיון. עם זאת עולה כי בחמש השנים האחרונות נפתחו כ-660 תיקים בגין גניבות נשק- לא ברור אם הנתונים כוללים את כל מקרי גניבות הנשק הצה"לי. בחמש השנים הקודמות, לפי דו"ח ועדת רונן, בין 2014 ל-2018 נפתחו 1192 תיקים בגין גניבות נשק.³³ מכאן שמדובר בירידה בקרוב למחצית מהתיקים שנפתחו בגין גניבות נשק.

עבירות רצח בנשק: אין פילוח עבירות רצח באופן כללי לפי סוג רישיון הנשק. עם זאת ידוע כי בשנים 2020-2022 אירעו 439 מקרי רצח, 65% מהם בוצעו באמצעות נשק חם. לעומת זאת, מדור נפגעי עבירה ומשפחה במשטרה אוסף נתונים פרטניים **אודות מקרי רצח של נשים**. בשנים 2020-2022 נרצחו בישראל 80 נשים, 34 מהן (43%) נרצחו בנשק חם. אם משווים לנתונים שהופיעו בדו"ח ועדת רונן בין 2015-2018 רק 24% מהנרצחות בישראל נרצחו באמצעות נשק חם (23 מתוך 96 מקרי רצח).³⁴ לפיכך בהנחה והנתונים מדויקים מדובר בעליה בשימוש בנשק החם ברצח נשים.

בין 2020 ל-2022 40% ממקרי הרצח של נשים הן של נשים יהודיות ו-60% של נשים ערביות. שיעור הפענוח של תיקי רצח של נשים יהודיות גבוה יותר משל נשים ערביות. פחות יהודיות

³² מרכז המידע והמחקר של הכנסת. שאלות הנוגעות לביצוע עבירות בנשק ברישיון ולשימוש בו לרעה. כותב: עדו אבגר. 25.7.23.

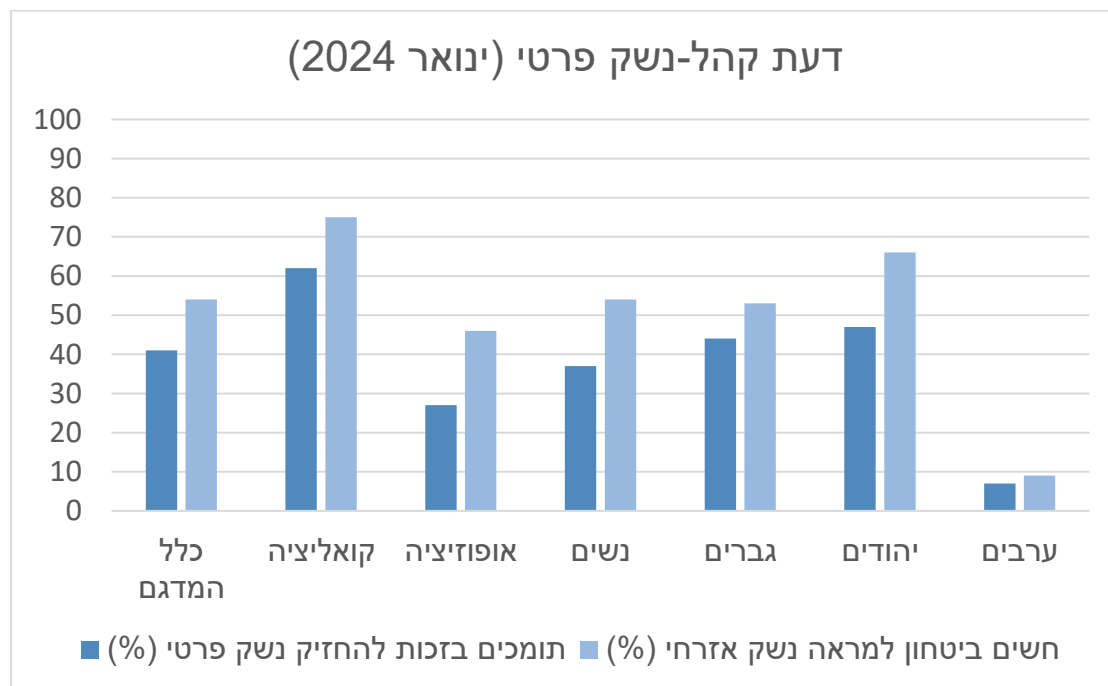
<https://main.knesset.gov.il/Activity/Info/Research/Pages/incident.aspx?docid=800c2857-cbb2-ed11-8152-005056aac6c3>

³³ הועדה לבדיקת הליך קבלת רישיון לכלי ירייה (רישיון פרטי). דו"ח. המשרד לביטחון פנים. פברואר 2019 <https://www.gov.il/he/departments/publications/reports/ronen-firearm-committee-report>

³⁴ שם.

נרצחו בנשק חם (רק 20% מהנרצחות בנשק חם) ורובן נרצחו באמצעים אחרים. מהמקרים שיש עליהם מידע עולה כי כל הרציחות של נשים יהודיות בנשק חם נעשו בנשק ברישיון (פרטי [5] או ארגוני [2]). לעומת זאת ברוב המוחלט של רציחות נשים ערביות בנשק חם או שלא ידוע באיזה נשק בוצע הרצח או שהוא נעשה בנשק לא חוקי ללא רישיון (25 מקרים לעומת 2 בלבד שנעשו בנשק ברישיון).

נתונים: דעת קהל על רישוי כלי נשק

לפי תוצאות סקר שערכנו בינואר 2024, במהלך המלחמה בעזה, בקרב מדגם מייצג של 805 נשאלים מצאנו כי 40% תומכים בכך שישראל תכיר בזכות של אזרחים לשאת נשק, לעומת 36% מתנגדים ו-23% ניטראליים. עם זאת, 54% טענו כי הם חשים ביטחון כאשר הם רואים במקום ציבורי אזרחים נושאי נשק.

קיימים הבדלים משמעותיים בין תומכי הקואליציה (ימין וחרדים) לתומכי האופוזיציה. 62% מתומכי הקואליציה לעומת 27% מתומכי האופוזיציה תומכים בהכרה בזכות לשאת נשק. 75% מתומכי הקואליציה לעומת 46% מתומכי האופוזיציה חשים ביטחון כאשר הם רואים אזרחים נושאי נשק במקום ציבורי.

גם בין נשים לגברים ישנם הבדלים ברורים. רק 38% מהנשים לעומת 44% מהגברים תומכים בהכרה בזכות של אזרחים לשאת נשק. עם זאת, אין הבדלים במידת הביטחון שנשים וגברים

חשים מנוכחות אזרחים נושאי נשק במקום ציבורי, ומעל מחצית בשני המינים דיווחו כי הם חשים/ות ביטחון.

ההבדל הבולט ביותר הוא בין יהודים לערבים במדגם. 47% מהיהודים תומכים בהכרה בזכות לשאת נשק לעומת 7% מהערבים בלבד. ההבדלים מעמיקים בנוגע לתחושת ביטחון מנוכחות אזרחים נושאי נשק במקום ציבורי, כאשר 66% מהיהודים מדווחים כי הם חשים ביטחון לעומת 9% בלבד בקרב הערבים.

הנתונים הללו מלמדים אותנו כי הישראלים חלוקים בדעותיהם לגבי הזכות לנשיאת נשק בידי אזרחים ולגבי מידת הביטחון הסביבתי שנשק מייצר. נשים וערבים - שהם האוכלוסיות שיכולות להיפגע באופן המשמעותי ביותר מריבוי נשק – מביעים את חששותיהם.

עיקר הבעיות שנתרו לא פתורות בעת הנוכחית:

- הרחבת התבחינים אך יותר מזה ההקלה בהליך הרישוי לשם פתיחת ה"פקק הברוקרטי", ובטענה להגברת הביטחון האישי והציבורי מובילה להצפה של הרחובות בכלי נשק ומעלה את הסכנה המוחשית לשימוש לרעה בנשק ברישיון. נשאלת השאלה האם מדובר בהסרה בלתי אחראית של המסננים שנועדו למנוע שימוש לרעה בנשק והפרת האיזון הראוי בין הצורך לשמירה או להבטחת הביטחון ומניעת השימוש לרעה בנשק וכל זאת בשל אג'נדה פוליטית.
- כבר לפני 5 שנים וועדת רונן התריעה כי מנגנון הראיונות לוקה בחסר מאחר ו"אין לפקידי הרישוי כישורים מתאימים לאבחן מסוכנות כזו או אחרת, הם פועלים על סמך תחושת בטן ואינטואיציה, ולכן אחוז הנכשלים בשלב זה הוא נמוך" וסיכמו כי "בהעדר כישורים מתאימים, פקידי הרישוי אינם אמורים לזהות מסוכנות". השינויים מאז אוקטובר 2023 במסגרתם ניתנים יותר פטורים מריאיון יחד עם הכשרה מקצועית מוגבלת של מראיינים ופקידי רישוי חדשים מעמידה עוד יותר בספק את יעילותו של המסנן בדמות הריאיון. במילים אחרות המסנן העיקרי להבטחה שרק מי שמוכשר יחזיק בנשק וההבטחה שהוא לא יזלוג לאוכלוסיות בסיכון מאבד לחלוטין מתוכנו. ועדת רונן המליצה על שימוש בכלי אבחון ממוחשבים לאיתור המסוכנות לכל מבקש/מחדש רישיון כחלק בלתי נפרד מהריאיון. לא ברור האם נעשה שימוש בכלים כאלו, אך מתן הפטורים הנרחבים מריאיון מעידים כי עבור כמות גדולה מאד של מבקשי הרישיון אין כמעט סננים לבחינת המסוכנות.

- למשרד הרווחה אין תפקיד מובנה בבחינת בקשות לרישוי כלי ירייה. תפקידיו נוגעים למי שכבר מחזיק בנשק; בכלל זה חובת דיווח לאגף רישוי כלי ירייה בדבר מסוכנות. הממשק בין גורמי הרווחה בכלל כך משרד הרווחה והביטוח הלאומי לאגף הרישוי ולמשטרה לוקה בחסר, אין שיתוף במערכות המידע. שיתוף המידע בין מערכות המדינה הוא עניין שכבר בדו"ח ועדת רונן עמדו עליו. גם בנוגע לשיתוף המידע בנוגע למערכות אחרות עולה סימן שאלה כך למשל לא ברור האם מידע בריאותי המצוי בקהילה למשל של רופאי המשפחה בקופות החולים או רופאי המשפחה הפרטיים מגיע למערכת המסונכרנת של משרד הבריאות והמשטרה.
- זליגת הנשק ברישיון לגורמים עבריינים/פח"ע- מספר התיקים בגין גניבת נשק אולי ירד במהלך השנים האחרונות אך לא ברור אילו כלי נשק זלגו ולאן ועדיין מדובר במספרים גדולים של כלי נשק לא חוקיים שמסתובבים במרחב. אלו מצטרפים להברחות כלי נשק לא חוקיים לשטחים ומהשטחים ויחד הם מהווים ככל הנראה מקור מרכזי לעבירות במיוחד באזורים בהם הפשיעה גואה כמו במגזר הערבי.
- מחסור בנתונים וחוסר שקיפות. ראשית, נראה כי המשטרה והאגף לרישוי כלי ירייה אינם ששים לפרסם נתונים מטעמם לגבי היקפי מחזיקי הנשק בישראל, עבירות הירי וסוגי כלי הירייה בהם נעשה שימוש בעבירות הללו. כל בקשת מידע צריכה להיעשות באמצעות חוק חופש המידע, ולעתים הנתונים סותרים נתוני עבר או לא מתיישבים עמם.
- היעדר אכיפה של הדרישה לאחסון בכספת של הנשק הביתי - מעלה את הסכנה לעוד גניבות נשק.
- היעדר הסדרה בחקיקה ראשית של היבטים רלוונטיים לרישוי נשק ושימוש בחוק ארכאי שתוקן "טלאי על טלאי". בתוך כך יש להסדיר בחקיקה את תנאי הסף, הסדרת גופי הביטחון כגופי רישוי עצמאיים, הגדרת הסמכויות הרלוונטיות לרישוי כלי הירייה, הליכי הרישוי, חובות בעלי ומחזיקי רישיון כלי הירייה, הסדרת השימוש והרישוי במטווחי קליעה, והגדרת סמכויות המפקחים. ייתכן וחלק מהנושאים מוסדרים בחקיקת משנה ומתקיימים הלכה למעשה בנהלי המשרד לביטחון לאומי. ועדיין יש צורך בדיון ועדכון בחקיקה ראשית בכנסת.
- פיקוח: עיקר הפיקוח על בעלי הרישיונות ועמידתם בתנאים נעשה בעת חידוש או הנפקת הרישיון. אין מספיק מפקחים לכמות כלי הירייה והרישיונות הן לגבי הנשק הארגוני והן לגבי הנשק הפרטי.